

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2018 он ...дугаар
сарын ...-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

УЛСЫН БҮРТГЭЛИЙН ЕРӨНХИЙ ХУУЛЬ /Шинэчилсэн найруулга/

НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ Нийтлэг үндэслэл

1 дүгээр зүйл.Хуулийн зорилт

1.1.Энэ хуулийн зорилт нь улсын бүртгэлийн үйл ажиллагааны зарчим, төрлийг тогтоох, бүртгэлийн байгууллагын тогтолцоо, чиг үүрэг, бүрэн эрх, улсын бүртгэлийн мэдээллийн нэгдсэн сантай холбоотой нийтлэг харилцааг зохицуулахад оршино.

2 дугаар зүйл.Улсын бүртгэлийн хууль тогтоомж

2.1.Улсын бүртгэлийн хууль тогтоомж нь Монгол Улсын Үндсэн хууль¹, Иргэний хууль², энэ хууль болон эдгээртэй нийцүүлэн гаргасан хууль тогтоомжоос бүрдэнэ.

2.2.Монгол Улсын олон улсын гэрээнд энэ хуульд зааснаас өөрөөр заасан бол олон улсын гэрээний заалтыг дагаж мөрдөнө.

3 дугаар зүйл.Хуулийн нэр томъёоны тодорхойлолт

3.1.Энэ хуульд хэрэглэсэн дараахь нэр томъёог доор дурдсан утгаар ойлгоно:

3.1.1."улсын бүртгэл" гэж эрх, үүрэг үүсэх, өөрчлөгдөх, дуусгавар болохтой холбоотой хуульд заасан бүртгэлийн үйл ажиллагааг;

3.1.2."иргэний улсын бүртгэл" гэж иргэний эрх, үүрэг үүсэх, өөрчлөгдөх, дуусгавар болохтой холбоотой хуульд заасан бүртгэлийн үйл ажиллагааг;

3.1.3."хуулийн этгээдийн улсын бүртгэл" гэж хуулийн этгээдийн эрх, үүрэг үүсэх, өөрчлөгдөх, дуусгавар болохтой холбоотой хуульд заасан бүртгэлийн үйл ажиллагааг;

¹Монгол Улсын Үндсэн хууль-"Төрийн мэдээлэл" эмхтгэлийн 1992 оны 1 дүгээрт нийтлэгдсэн

²Иргэний хууль-"Төрийн мэдээлэл" эмхтгэлийн 2002 оны 7 дугаарт нийтлэгдсэн

3.1.4.“эд хөрөнгийн эрхийн улсын бүртгэл” гэж өмчийн хэлбэр, өмчлөгчийн иргэний харьяалал харгалзахгүйгээр Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт байгаа эд хөрөнгийн эрх үүсэх, өөрчлөгдөх, дуусгавар болохтой холбоотой хуульд заасан бүртгэлийн үйл ажиллагааг;

3.1.5.“улсын бүртгэлийн мэдээллийн нэгдсэн сан” гэж нэгдсэн ангилал, код, индекс арга зүй, стандарт баримт бичгийн шаардлага болон хуульд заасны дагуу цуглуулж, боловсруулж, хадгалсан иргэн, хуулийн этгээд, эд хөрөнгийн эрхийн бүртгэлийн цаасан болон цахим мэдээллийн бүрдлийг;

3.1.6.“иргэний үнэмлэхийн санах ой” гэж энэ хуульд заасны дагуу иргэний хувийн мэдээллийг агуулсан, мэдээлэл нь бичигдэх, уншигдах, өөрчлөх боломжтой бичил санах ойг;

3.1.7.“эх нотлох баримт” гэж улсын бүртгэлд бүртгэхэд шаардагдах хууль тогтоомжид заасан нотлох баримт болон эрх бүхий этгээдийн баталсан цаасан маягыг;

3.1.8.“цахим архивын сан” гэж эх нотлох баримтыг зурган болон дижитал хэлбэрээр хадгалсан хувийг;

3.1.9.“нэрийн сан” гэж улсын бүртгэлд бүртгүүлсэн ургийн овог, иргэний нэрийг кирилл, уйгаржин, латин үсгээр галиглан бичсэн нэгдсэн жагсаалтыг;

3.1.10. “хаягийн сан” гэж хуульд заасан журмын дагуу улсын бүртгэлд бүртгүүлсэн засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, хороолол, гудамжны нэр, байрны дугаар, газар, усны нэрийн жагсаалтыг.

4 дүгээр зүйл.Улсын бүртгэлийн зарчим

4.1.Улсын бүртгэлийн үйл ажиллагаанд дараахь зарчмыг баримтална:

4.1.1.нэгдмэл тогтолцоо, арга зүйтэй байх;

4.1.2.төвлөрсөн удирдлагатай байх;

4.1.3.хараат бус байх;

4.1.4.үнэн зөв, бодитой, заавал биелүүлэх шинжтэй байх;

4.1.5.нотлох баримтад үндэслэж, хуульд заасан журмын дагуу хөтлөх;

4.1.6.иргэн, хуулийн этгээдийн хууль ёсны эрх ашгийг хүндэтгэж, хуулиар тогтоосон нууцыг чанд хадгалах;

4.1.7.хуульд зааснаас бусад тохиолдолд улсын бүртгэлийн талаарх мэдээлэл ил тод, нээлттэй, нийтэд хүртээмжтэй байх.

5 дугаар зүйл.Улсын бүртгэлийн нэгдсэн тогтолцоо

5.1.Улсын бүртгэлийн нэгдсэн тогтолцоо нь иргэний улсын бүртгэл, эд хөрөнгийн эрхийн улсын бүртгэл, хуулийн этгээдийн улсын бүртгэлээс бүрдэнэ.

6 дугаар зүйл.Улсын бүртгэлийг хөтлөх

6.1.Улсын бүртгэлийг энэ хуулийн 7-9 дүгээр зүйлд заасан мэдээлэл бүхий нотлох баримтад үндэслэн монгол хэл дээр хөтөлнө.

6.2.Хуульд өөрөөр заагаагүй бол улсын бүртгэлийг цахим хэлбэрээр хөтөлж болно.

7 дугаар зүйл.Иргэний улсын бүртгэлийн төрөл

7.1.Иргэний улсын бүртгэл дараахь төрөлтэй байна:

- 7.1.1.төрсний;
- 7.1.2.гэрлэсний;
- 7.1.3.гэрлэлт дуусгавар болсны;
- 7.1.4.гэрлэлт сэргээсний;
- 7.1.5.эцэг /эх/ тогтоосны;
- 7.1.6.үрчилсний;
- 7.1.7.овог, эцэг /эх/-ийн нэр, нэр өөрчилсний;
- 7.1.8.нас барсны;
- 7.1.9.иргэний үнэмлэхийн;
- 7.1.10.гадаадад зорчих эрхийн;
- 7.1.11.биеийн давхцахгүй өгөгдлийн /гарын хурууны хээ/;
- 7.1.12.хаягийн бүртгэл;
- 7.1.13.шилжилт хөдөлгөөний;
- 7.1.14.Монгол Улсын харьяатаас гарсан, харьяат болсон, иргэний харьяаллыг сэргээн тогтоосны;
- 7.1.15.хүйс өөрчлөгдсөний.

7.2.Монгол Улсын иргэний үнэмлэх нь Монгол Улсын иргэнийг гэрчлэх баримт бичиг байх бөгөөд түүнийг авах хүртэл 16-аас доош насны иргэний хувьд регистрийн дугаартай төрсний гэрчилгээ байна.

7.3.Иргэний үнэмлэх дээр дараахь мэдээллийг ил харагдах бичилтээр хийнэ:

- 7.3.1.овог, эцэг /эх/-ийн болон өөрийн нэр;
- 7.3.2.төрсөн он, сар, өдөр;
- 7.3.3.регистрийн дугаар;
- 7.3.4.хүйс;
- 7.3.5.олгосон байгууллагын нэр;
- 7.3.6.олгосон он, сар, өдөр;
- 7.3.7.хүчинтэй байх хугацаа;
- 7.3.8.оршин суугаа газрын хаяг.

7.4.Иргэний үнэмлэхийн загвар, тодорхойлолт болон дүрмийг Монгол Улсын Засгийн газар батална.

7.5.Иргэний үнэмлэхийг бусдад шилжүүлэх, барьцаалах, санаатайгаар гэмтээх, хууль бусаар ашиглах, хуурамчаар үйлдэхийг хориглоно.

7.6.Иргэний үнэмлэхийн санах ойд иргэний хувийн мэдээллийг тэмдэглэж болох бөгөөд мэдээллийн жагсаалтыг Засгийн газар батална.

7.7.Иргэний үнэмлэхийн санах ойд тэмдэглэгдсэн мэдээллийг хуулийн этгээдийн улсын бүртгэл, эд хөрөнгийн эрхийн улсын бүртгэл хийхэд ашиглаж болно.

7.8.Монгол Улсын иргэн төрийн болон хувийн хэвшлийн байгууллагаас үйлчилгээ авахад иргэний үнэмлэхээ ашиглаж болно.

8 дугаар зүйл.Хуулийн этгээдийн улсын бүртгэлийн төрөл

8.1. Хуулийн этгээдийн улсын бүртгэл дараахь төрөлтэй байна:

- 8.1.1.хуулийн этгээд шинээр үүсэн байгуулагдсаны;
- 8.1.2.хуулийн этгээд өөрчлөн байгуулагдсаны;
- 8.1.3.хуулийн этгээдийн мэдээлэлд орсон өөрчлөлтийн;
- 8.1.4.хуулийн этгээдийн үйл ажиллагаа дуусгавар болсны;
- 8.1.5.гадаадын хуулийн этгээдийн төлөөлөгчийн газрын;
- 8.1.6.хуулийн этгээдийн салбар, төлөөлөгчийн газрын;
- 8.1.7.хуулийн этгээдийн тамга, тэмдгийн хяналтын дугаарын;
- 8.1.8.төрийн эрх бүхий байгууллагын шийдвэрээр хуулийн этгээдийн бүртгэлд хориг тавьсны, цуцалсны;

9 дүгээр зүйл.Эд хөрөнгийн эрхийн улсын бүртгэлийн төрөл

9.1.Эд хөрөнгийн эрхийн улсын бүртгэл дараахь төрөлтэй байна:

- 9.1.1.эд хөрөнгө өмчлөх эрхийн;
- 9.1.2.бусдын газар дээр барилга байгууламж барих эрхийн;
- 9.1.3.сервитутын;
- 9.1.4.ипотек /барьцаа/-ийн;
- 9.1.5.узуфруктын;
- 9.1.6.түрээсийн;
- 9.1.7.санхүүгийн түрээс /лизинг/-ийн гэрээний эрхийн;
- 9.1.8.батлан даалтын;
- 9.1.9.газар эзэмших, ашиглах эрхийн.

10 дугаар зүйл.Улсын бүртгэлийн журам

10.1.Энэ хуулийн 7-9 дүгээр зүйлд заасан улсын бүртгэлийн үйл ажиллагаатай холбогдсон нарийвчилсан харилцааг тухайлсан хуулиар зохицуулна.

ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ

Улсын бүртгэлийн байгууллагын тогтолцоо, удирдлага, чиг үүрэг

11 дүгээр зүйл. Улсын бүртгэлийн байгууллагын тогтолцоо

11.1. Монгол Улсын бүртгэлийн байгууллагын тогтолцоо нь улсын бүртгэлийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага /цаашид “улсын бүртгэлийн байгууллага” гэх/, түүний орон нутаг дахь салбар, нэгжийн бүртгэлийн ажилтан, хилийн чанадад ажиллаж байгаа Монгол Улсын Дипломат болон Консулын төлөөлөгчийн газрын консулын ажилтнаас бүрдэнэ.

11.2. Улсын бүртгэлийн байгууллага нь нэгдмэл тогтолцоо, төвлөрсөн удирдлагатай байна.

11.3. Улсын бүртгэлийн байгууллагын үйл ажиллагааг улсын төсвөөс санхүүжүүлэх бөгөөд энэхүү төсөв нь уг байгууллага чиг үүргээ бүрэн хэрэгжүүлэх шаардлагыг хангасан байна.

11.4. Улсын бүртгэлийн байгууллагын орон нутаг дахь салбар, нэгж, ажилтны бүртгэлийн үйл ажиллагаагаа хэвийн явуулах нөхцөлийг бүрдүүлэхэд орон нутгийн өөрөө удирдах байгууллага, Засаг дарга дэмжлэг үзүүлнэ.

12 дугаар зүйл. Улсын бүртгэлийн байгууллагын чиг үүрэг

12.1. Улсын бүртгэлийн байгууллага дараахь чиг үүргийг хэрэгжүүлнэ:

12.1.1. улсын бүртгэлийн хууль тогтоомжийг биелүүлэх ажлыг зохион байгуулах, бүртгэлийн үйл ажиллагааг сайжруулах арга хэмжээ авах;

12.1.2. бүх шатны бүртгэлийн байгууллага, улсын бүртгэгчийн үйл ажиллагааг мэргэжил, арга зүйн удирдлагаар хангаж, үйл ажиллагаанд нь хяналт тавьж ажиллах;

12.1.3. улсын бүртгэлийн эх нотлох баримт бичгийн архив болон цахим мэдээллийн санг үүсгэх, хөтлөх, төрөлжүүлэн хадгалах, тэдгээрийн хадгалалт, хамгаалалтын найдвартай байдлыг хангах;

12.1.4. улсын бүртгэлийн үйл ажиллагааны талаар гадаад улс, олон улсын бүртгэлийн болон төрөлжсөн бусад байгууллагатай Монгол Улсын хууль тогтоомж, олон улсын гэрээний дагуу хамтран ажиллах;

12.1.5. Монгол Улсын Их Хурал, Ерөнхийлөгч, Засгийн газар, тэдгээрийн харьяа байгууллагын үйл ажиллагаанд дэмжлэг үзүүлж шаардлагатай мэдээллийг гаргаж өгөх;

12.1.6. салбарын хэмжээний мэргэжлийн боловсон хүчний чадавхи, техник технологи, программ хангамжийн хүчин чадлыг сайжруулах асуудлыг нэгдсэн бодлого, төлөвлөгөөтэй хэрэгжүүлэх;

12.1.7.улсын бүртгэлийн хөтлөлт, эх нотлох баримтын үнэн зөвийг нягтлан бүрдлийг хангах, илэрсэн аливаа зөрчлийг арилгуулах арга хэмжээ авах замаар улсын бүртгэлийн үнэн зөв, бодит байдлыг хангах;

12.1.8.улсын бүртгэлийн үйл ажиллагааны талаарх мэдээ тайланг улсын хэмжээнд нэгтгэн гаргах, хуулийн дагуу мэдээлэх;

12.1.9.улсын бүртгэгчийг бэлтгэх, мэргэшүүлэх сургалт зохион байгуулах;

12.1.10.улсын бүртгэлийн үйл ажиллагаанд хэрэглэх баримт бичгийн загвар, маягт, холбогдох заавар, журмыг хуульд заасан журмын дагуу баталж мөрдүүлэх;

12.1.11.улсын бүртгэлийн аргачлал, арга зүйг олон улсын ангилал, стандартын жишигт нийцүүлэн боловсруулж, эрх бүхий байгууллагын зөвшөөрлөөр гаргаж мөрдүүлэх;

12.1.12.хууль тогтоомжид заасан бусад чиг үүрэг.

13 дугаар зүйл.Улсын бүртгэлийн байгууллагын даргын эрх, үүрэг

13.1.Улсын бүртгэлийн байгууллагын дарга Засгийн газрын агентлагийн эрх зүйн байдлын тухай хуулийн 8.3-т зааснаас гадна дараахь бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

13.1.1.улсын бүртгэлийн байгууллагын үйл ажиллагааг улсын хэмжээнд удирдан зохион байгуулах;

13.1.2.улсын бүртгэлийн байгууллагын үйл ажиллагаанд дагаж мөрдөх дүрэм, журмыг энэ хууль, бусад хууль тогтоомжид нийцүүлэн баталж, биелэлтийг хангуулах, хууль тогтоомж, хөтөлбөр, төлөвлөгөө, төслийн хэрэгжилтийн үр нөлөөг үнэлэх;

13.1.3.улсын бүртгэлийн байгууллагын үйлчилгээний стандартыг мөрдүүлэх;

13.1.4.орон нутаг дахь бүртгэлийн байгууллагын бүтэц, орон тоог батлах;

13.1.5.улсын бүртгэлийн байгууллагын орон нутаг дахь салбар, нэгжийн дарга, улсын бүртгэгч, улсын байцаагчийг томилж, чөлөөлөх;

13.1.6.улсын бүртгэгчийн үйл ажиллагаанд хяналт тавьж, түүний хууль зөрчсөн шийдвэрийг өөрчлөх, түдгэлзүүлэх, хүчингүй болгох;

13.1.7.улсын бүртгэлийн байгууллагын албан хаагчийг шагнаж урамшуулах, сахилгын шийтгэл ногдуулах;

13.1.8.улсын бүртгэлийн асуудлаар ирүүлсэн өргөдөл, гомдол, хууль зөрчсөн үйлдлийн талаарх мэдээллийг хүлээн авч хууль тогтоомжийн хүрээнд хянан шийдвэрлэх;

13.1.9.хууль тогтоомжид заасан бусад бүрэн эрх.

14 дүгээр зүйл.Улсын бүртгэлийн үйл ажиллагаанд хяналт тавих

14.1.Улсын бүртгэлийн байгууллагын хяналт шалгалтын асуудал хариуцсан нэгж нь улсын бүртгэлийн үйл ажиллагаа болон улсын бүртгэлийн хууль тогтоомжийн биелэлтэд хяналт тавина.

14.2.Улсын бүртгэлийн хяналтын чиг үүргийг ерөнхий байцаагч, хяналтын улсын ахлах байцаагч, хяналтын улсын байцаагч, төв болон орон нутгийн бүртгэлийн байгууллага дахь хяналтын улсын ахлах байцаагч, хяналтын улсын байцаагч /цаашид “улсын байцаагч” гэх/ тус тус хэрэгжүүлнэ.

14.3.Улсын бүртгэлийн байгууллагын дарга Ерөнхий байцаагч байна.

14.4.Ерөнхий байцаагчийн эрхийг Засгийн газар, улсын байцаагчийн эрхийг Ерөнхий байцаагч олгоно.

14.5.Ерөнхий байцаагч нь улсын байцаагчийг мэргэжил, арга зүйн удирдлагаар хангаж үйл ажиллагаанд нь хяналт тавьж ажиллана.

14.6.Улсын байцаагч нь ерөнхий байцаагчид ажлаа хариуцан тайлагнах бөгөөд бүртгэлийн үйл ажиллагаанд хяналт тавих чиглэлээр дараахь эрх, үүрэгтэй байна:

14.6.1.хяналт шалгалтын явцад улсын бүртгэлийн хууль тогтоомж, түүнд нийцүүлэн гаргасан дүрэм, журам зөрчсөн үйлдлийг таслан зогсоох, зөрчилтэй баримт бичиг, эд юмсыг акт үйлдэн хураан авч хуульд заасан журмын дагуу шийдвэрлэх, бүртгэлд засвар, өөрчлөлт оруулах, түдгэлзүүлэх, хүчингүй болгох талаар дүгнэлт гаргах, зөрчлийг арилгах талаар холбогдох иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллага, албан тушаалтанд шаардлага тавьж, хугацаатай үүрэг даалгавар өгч биелэлтийг хангуулах;

14.6.2.өөрийн хийсэн шалгалт, илрүүлсэн зөрчил, өгсөн албан шаардлага, гаргасан танилцуулга, дүгнэлт, торгууль, шийтгэврийн үндэслэл, үнэн зөвийг бүрэн хариуцах;

14.6.3.албан үүргээ гүйцэтгэх явцад олж мэдсэн төр, байгууллага, хувь хүний нууцыг задруулахгүй байх;

14.6.4.улсын бүртгэлийн эх нотлох баримт бичгийн архивын хувийн хэрэгтэй танилцах.

14.7.Улсын байцаагч нь ерөнхий байцаагчаас баталсан загвар бүхий үнэмлэх, хувийн дугаар бүхий тэмдэг болон акт, дүгнэлт, шаардлага, мэдэгдэл, торгууль, шийтгэврийн хэвлэмэл хуудас хэрэглэнэ.

14.8.Улсын байцаагчийн шийдвэрийг иргэн, байгууллага хугацаанд нь биелүүлж, хариуг албан ёсоор мэдэгдэх үүрэгтэй.

15 дугаар зүйл.Улсын бүртгэгч, түүний эрх, үүрэг

15.1.Хуульд өөрөөр заагаагүй бол дээд боловсролтой, Монгол Улсын иргэнийг улсын бүртгэлийн байгууллагын дарга улсын бүртгэгчээр томилж, чөлөөлнө.

15.2.Улсын бүртгэлийн байгууллага, түүний харьяа орон нутаг дахь салбар, нэгжид улсын ахлах бүртгэгч, улсын бүртгэгч ажиллана.

15.3.Улсын бүртгэгч нь хувийн дугаар бүхий тэмдэг хэрэглэнэ. Улсын бүртгэгчийн тэмдэг хэрэглэх журмыг улсын бүртгэлийн байгууллагын дарга батална.

15.4.Улсын бүртгэгч нь дараахь эрх, үүрэгтэй байна:

15.4.1.улсын бүртгэлд бүртгүүлэх эрхийн үнэн зөвийг холбогдох иргэн, хуулийн этгээд, албан тушаалтнаас нотлох баримт, тайлбар, лавлагааг гаргуулан авч тогтоох;

15.4.2.энэ хуулийн 7-9 дүгээр зүйлд заасан улсын бүртгэлийн төрлийн хүрээнд иргэн, хуулийн этгээдээс улсын бүртгэл хийлгэх тухай хүсэлт, нотлох баримтыг хүлээн авч хянан улсын бүртгэлд бүртгэх эсэх тухай шийдвэр гаргах;

15.4.3.энэ хуулийн 15.4.2-т заасан нотлох баримт нь зөрчилтэй, бүрэн бус, холбогдох хуулийн заалтыг зөрчсөн бол улсын бүртгэлд бүртгэхээс татгалзах;

15.4.4.тухайн улсын бүртгэлтэй холбоотой албан бичиг, өргөдөл, гомдол, санал, хүсэлт, тэмдэглэлийг эх нотлох баримт болгон авч улсын бүртгэлийн архивын хувийн хэрэгт хавсарган баяжилт, бүртгэл хийх;

15.4.5.энэ хуулийн 7-9 дүгээр зүйлд заасан улсын бүртгэлийн төрлийн талаар эрх бүхий байгууллагаас хуульд заасны дагуу гаргасан шийдвэрийг үндэслэн улсын бүртгэлд өөрчлөлт, тэмдэглэл хийж, шийдвэрийг бүртгэлийн хувийн хэрэгт хавсарган хадгалж, баяжилт хийх;

15.4.6.улсын бүртгэлийн цахим мэдээллийн санг бүрдүүлэх, хөтлөх, түүний хадгалалт, хамгаалалт болон найдвартай байдлыг хангах;

15.4.7.улсын бүртгэлийн талаарх мэдээлэл, лавлагааг иргэн, хуулийн этгээдэд хуульд заасны дагуу гаргаж өгөх;

15.4.8.улсын бүртгэлийн хувийн хэргийг хөтлөх;

15.4.9.хуульд заасны дагуу шүүх, цагдаа, прокурор зэрэг эрх бүхий бусад байгууллагад зохих журмын дагуу лавлагаа, тайлбар өгөх, улсын бүртгэлтэй холбоотой асуудлаар туслалцаа үзүүлэх;

15.4.10.улсын бүртгэлийн үйл ажиллагааны тайлан мэдээг гаргах, хуулийн дагуу мэдээлэх;

15.4.11.улсын бүртгэлийг хараат бусаар үнэн зөв хөтлөх;

15.4.12.өөрийн гүйцэтгэсэн улсын бүртгэлийн хувийн хэргийн нотлох баримтын бүрдэл болон түүний үнэн зөвийг хуулийн өмнө хариуцах;

15.4.13.улсын бүртгэлтэй холбоотой төр, байгууллага, хувь хүний нууцыг задруулахгүй байх;

15.4.14.шаардлагатай гэж үзвэл үл хөдлөх эд хөрөнгө байгаа газар биечлэн очиж, түүний хэмжээ, байршилтай танилцах;

15.4.15.хууль тогтоомжид заасан бусад эрх, үүрэг.

ГУРАВДУГААР БҮЛЭГ

Улсын бүртгэлийн мэдээллийн нэгдсэн сан

16 дугаар зүйл.Улсын бүртгэлийн мэдээллийн нэгдсэн сан

16.1.Монгол Улс бүртгэлийн мэдээллийн нэгдсэн сантай байх бөгөөд уг сан нь төрийн өмч байна.

16.2.Улсын бүртгэлийн мэдээллийн нэгдсэн сан нь энэ хуулийн 7-9 дүгээр зүйлд заасан бүртгэлийн эх нотлох баримт бичгийн архив, цахим мэдээллийн сангаас бүрдэнэ.

16.3.Улсын бүртгэлийн нэгдсэн ангилал, кодыг улсын бүртгэлийн байгууллага, харилцаа холбооны асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага, Үндэсний статистикийн хороо хамтран батална.

16.4.Энэ хуулийн 7-9 дүгээр зүйлд заасан бүртгэл улсын бүртгэлийн мэдээллийн нэгдсэн сангийн суурь мэдээлэл болох бөгөөд архивын эх нотлох баримт нь эх сурвалж болно.

16.5.Улсын бүртгэлийн мэдээллийн нэгдсэн сан, цахим сүлжээ үрэгдэх, устгагдахаас бүрэн хамгаалагдсан байх бөгөөд улсын онцгой объектын зэрэглэлтэй байна.

16.6.Улсын бүртгэлийн мэдээллийн нэгдсэн сангийн нууцлал, эх нотлох баримтын хадгалалт, хамгаалалтын найдвартай байдлыг хангах үүргийг улсын бүртгэлийн байгууллага, түүний харьяа салбар, нэгж хүлээнэ.

16.7.Улсын бүртгэлийн мэдээллийн нэгдсэн сангийн мэдээллийг цахим хэлбэрээр бүрдүүлэх, хөгжүүлэх боломжтой байна.

16.8.Улсын бүртгэлийн мэдээллийн нэгдсэн сангийн мэдээллийн хуулбар сан нь төрийн цахим мэдээллийн сан хариуцсан байгууллагад хадгалагдана.

16.9.Улсын бүртгэлийн цахим мэдээллийн сангийн өгөгдлийн систем, техник технологи, программ хангамж болон төрийн цахим мэдээллийн сан хариуцсан байгууллагатай мэдээлэл солилцох аргачлал нэгдсэн нэг стандарт шаардлага хангасан байх бөгөөд хамтарсан журмыг улсын бүртгэлийн байгууллага, төрийн цахим мэдээллийн сан хариуцсан байгууллагатай хамтран батална.

16.10.Улсын бүртгэлийн мэдээллийн нэгдсэн сангийн мэдээллийг ажлын шаардлагаар ашиглаж байгаа этгээд тухайн мэдээлэлтэй холбоотой хуулиар тогтоосон нууцыг хадгалах үүрэгтэй.

16.11.Улсын бүртгэлийн цахим мэдээллийн сан нь төрийн мэдээллийн бусад сантай мэдээлэл солилцох боломжтой байх бөгөөд төрийн цахим мэдээллийн сан хариуцсан байгууллагад Дундын мэдээллийн сан үүсгэн ажиллуулна.

16.12.Улсын бүртгэлийн мэдээллийн нэгдсэн сангийн ашиглалт, хадгалалт, хамгаалалт, аюулгүй байдлыг хангахтай холбоотой үйл ажиллагааны зардлыг жил бүрийн улсын төсөвт суулгана.

17 дугаар зүйл.Улсын бүртгэлийн эх нотлох баримт бичгийн архив

17.1.Улсын бүртгэлийн байгууллага энэ хуулийн 7-9 дүгээр зүйлд заасан бүртгэлийг бүртгэж баталгаажуулахад ач холбогдолтой эх нотлох баримт бичгийн төрөлжсөн архивыг улсын хэмжээнд үүсгэн нөхөн бүрдүүлэлт, баяжилт хийж, түүний хадгалалт, хамгаалалт, нууцлалын найдвартай байдлыг хангана.

17.2.Улсын бүртгэлийн эх нотлох баримтыг архивт хадгалах журмыг улсын бүртгэлийн байгууллагын дарга батална.

17.3.Улсын бүртгэлийн байгууллага улсын бүртгэлийн шинээр үүсгэсэн хувийн хэрэг, түүний нөхөн бүрдүүлэлт, баяжилтын болон хаасан улсын бүртгэлийн хувийн хэргийн мэдээг сар, улирал, жилээр улсын хэмжээнд нэгтгэн гаргана.

17.4.Улсын бүртгэлийн байгууллага эх нотлох баримтын цахим архивын сантай байна.

18 дугаар зүйл.Улсын бүртгэлийн цахим мэдээллийн сан

18.1.Улсын бүртгэлийн цахим мэдээллийн санд мэдээлэл оруулах, өөрчлөх, боловсруулах, баталгаажуулах ажлыг улсын бүртгэгч эрхлэн гүйцэтгэнэ.

18.2.Улсын бүртгэгч цахим мэдээллийн санд мэдээллийг нотлох баримтад үндэслэж, бүртгэлийн байгууллагаас зөвшөөрөгдсөн программ хангамж, тоног төхөөрөмжийг ашиглан үнэн зөв оруулна.

18.3.Улсын бүртгэлийн байгууллага энэ хуулийн 7-9 дүгээр зүйлд заасан бүртгэлийг цахим хэлбэрт оруулах, мэдээллийн сан үүсгэх, түгээх, ашиглах, түүний байнгын тасралтгүй үйл ажиллагаа, хадгалалт, хамгаалалт, нууцлалын найдвартай байдлыг хангана.

18.4.Улсын бүртгэлийн цахим мэдээллийн сан дахь мэдээллийг хуулбарлан, технологийн дагуу хадгална.

18.5.Мэдээллийн технологийн асуудал хариуцсан нэгж нь улсын бүртгэлийн цахим мэдээллийн сангийн хадгалалт, хамгаалалт, нууцлалын найдвартай байдлыг хангах чиглэлээр дараахь эрх, үүрэгтэй байна:

18.5.1.цахим мэдээллийн сан, мэдээллийн сүлжээний аюулгүй байдлыг хангахтай холбоотой тоног төхөөрөмжийн хадгалалт, хамгаалалт, тэдгээрийн хэвийн үйл ажиллагааг хариуцах, мэдээллийн сангийн уялдаа холбоог хангах;

18.5.2.мэдээллийн нэгдсэн сүлжээ, мэдээллийн систем, цахим мэдээллийн санд нэвтэрсэн халдлагыг илрүүлэх, таслан зогсоож хариу үйлдэл хийх, хурдан хугацаанд системийг сэргээх арга хэмжээ авах ажлыг зохион байгуулах;

18.5.3.мэдээллийн аюулгүй байдлын горимыг мөрдөж ажиллахыг шаардах, зөрчигдсэн үед зөрчлийг арилгах, цахим мэдээллийн сан, мэдээллийн сүлжээнд нэвтрэх эрхийг хязгаарлах зэрэг холбогдох бусад арга хэмжээ авах;

18.5.4.эрсдлийн үнэлгээг жил бүр хийж мэдээллийн аюулгүй байдлын эмзэг байдлыг тодорхойлох, урьдчилан сэргийлэх болон авах арга хэмжээний талаар санал боловсруулж улсын бүртгэлийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны төв байгууллагад танилцуулах;

18.5.5.хууль тогтоомж болон холбогдох дүрэм, журамд заасан бусад эрх, үүрэг.

18.6.Улсын бүртгэлийн цахим мэдээллийн санд мэдээлэл хүлээн авах, хадгалах, түүний аюулгүй байдлыг хангах журмыг улсын бүртгэлийн асуудал хариуцсан Засгийн газрын гишүүн батална.

18.7.Улсын бүртгэлийн цахим мэдээллийн санг ашиглах, түүний хадгалалт, хамгаалалт, нууцлалын аюулгүй байдлыг хангахтай холбогдсон харилцааг улсын бүртгэлийн байгууллагын даргын баталсан журмаар зохицуулна.

18.8.Улсын бүртгэлийн цахим мэдээллийн сан дахь мэдээлэл нь цаасан эх хувьтай адил байна.

ДӨРӨВДҮГЭЭР БҮЛЭГ

Улсын бүртгэлийн байгууллагаас мэдээлэл өгөх

19 дүгээр зүйл.Улсын бүртгэлийн байгууллагаас мэдээлэл өгөх

19.1.Улсын бүртгэлийн мэдээллийн нэгдсэн сангийн мэдээллийг нээлттэй, хаалттай, хязгаартайгаар буюу энэ хуулиар тогтоосон шаардлага хангасан этгээдэд өгнө.

19.2.Улсын бүртгэлийн мэдээллийн нэгдсэн сангийн дараахь мэдээлэл нээлттэй байна:

19.2.1.нэрийн сан;

19.2.2.хаягийн сан;

19.2.3.хуулийн этгээдийн нэр, хаяг, регистрийн дугаар, төрөл, хэлбэр, төлөв, үйл ажиллагааны чиглэл, улсын бүртгэлд бүртгэсэн огноо, үүсгэн байгуулсан гишүүдийн тоо, хуулийн этгээд өөрчлөн байгуулагдсан эсэх, хэлбэр, оноосон нэр өөрчлөгдсөн, татан буугдсан талаарх мэдээлэл;

19.2.4.газар өмчлөх, эзэмших, ашиглах эрхийн мэдээлэл.

19.3.Улсын бүртгэлийн мэдээллийн нэгдсэн сангийн дараахь мэдээлэл хаалттай байна:

19.3.1.иргэний биеийн давхцахгүй өгөгдлийн /гарын хурууны хээ/ бүртгэл;

19.3.2.хуулиар төрийн нууцад хамааруулсан үл хөдлөх эд хөрөнгийн бүртгэл.

19.4.Улсын бүртгэлийн мэдээллийн нэгдсэн сангийн дараахь мэдээллийг хууль хяналтын болон хуулиар тусгайлан эрх олгогдсон төрийн бусад байгууллагын эрх бүхий албан тушаалтны албан ёсны хүсэлтийг үндэслэн хуульд заасан журмын дагуу үнэ төлбөргүй өгнө:

19.4.1.иргэний овог, эцэг /эх/-ийн нэр, нэр, регистрийн дугаар, хүйс, хаягийн мэдээлэл;

19.4.2.хуулийн этгээдийн үүсгэн байгуулагч, хувьцаа эзэмшигч, итгэмжлэлгүйгээр төлөөлөх этгээдийн овог, эцэг /эх/-ийн нэр, нэр, регистрийн дугаар, хаягийн мэдээлэл, утасны дугаар, хувь нийлүүлсэн хөрөнгийн хувь хэмжээ;

19.4.3.эд хөрөнгө өмчлөгчийн овог, эцэг /эх/-ийн нэр, нэр, регистрийн дугаар, хуулийн этгээд бол нэр, регистрийн дугаар, эд хөрөнгийн эрхийн бүртгэлийн төрөл, төлөв, бүртгэлийн дугаар, хаяг, тусгай тэмдэглэл.

19.5.Энэ зүйлийн 19.4-д заасан улсын бүртгэлийн мэдээллийг иргэн, хуулийн этгээдийн хүсэлтийн дагуу төлбөртэй өгч болох бөгөөд энэ хуулийн 23.1-д заасны дагуу төлбөрийг тогтооно.

19.6.Энэ зүйлийн 19.2, 19.4-д заасан мэдээлэл өгөх журмыг улсын бүртгэлийн байгууллагын дарга, 19.3-т заасан мэдээлэлтэй танилцах, мэдээлэл өгөх журмыг Засгийн газар батална.

19.7.Хуульд өөрөөр заагаагүй бол улсын бүртгэлийн байгууллага, түүний харьяа салбар, нэгж, ажилтан лавлагаа, мэдээлэл авах тухай хүсэлт, мэдүүлгийг хүлээн авснаас хойш ажлын 5 өдрийн дотор шийдвэрлэж хариу өгнө.

19.8.Улсын бүртгэлийн байгууллага, түүний харьяа салбар, нэгж, ажилтан улсын бүртгэлийн мэдээллийн нэгдсэн сангаас өгсөн лавлагаа, мэдээлэлд байгууллагын тэмдэг дарж, архивын эх нотлох баримт бичгийн хуулбарт "хуулбар үнэн" гэсэн тэмдэг дарж тус тус баталгаажуулсан байна.

19.9.Лавлагаа, мэдээллийг цахим хэлбэрээр олгож болох бөгөөд төрийн бусад байгууллагатай цахим хэлбэрээр мэдээлэл солилцохдоо Засгийн газраас баталсан төрийн цахим мэдээллийн санг бүрдүүлэх, ашиглах журмыг баримтална.

19.10.Хуульд заасны дагуу улсын бүртгэлийн мэдээллийн нэгдсэн сангаас цахим хэлбэрээр мэдээлэл өгөхөд энэ зүйлийн 19.8 дахь хэсэг хамаарахгүй.

19.11.Улсын бүртгэлийн талаар лавлагаа, мэдээлэл, хуулбар авсан этгээд уг мэдээллийг ашиглан тухайн эд хөрөнгийн өмчлөгч, эзэмшигч, ашиглагч болон хувьцаа эзэмшигчийн эрх, хууль ёсны ашиг сонирхолд хохирол учруулсан бол хууль тогтоомжид заасан хариуцлага хүлээнэ.

19.12.Эрүү, иргэн, захиргаа, арбитрын хэрэг, маргааныг хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд оролцогч өмгөөлөгч, итгэмжлэгдсэн төлөөлөгч үйлчлүүлэгчийнхээ эрх ашгийг хамгаалахад шаардлагатай лавлагаа, мэдээллийг бүртгэлийн байгууллагаас гаргуулах тухай хүсэлтээ уг хэрэг, маргааныг хянан шийдвэрлэж байгаа эрх бүхий этгээдээр дамжуулан авна.

19.13.Улсын бүртгэлийн мэдээллийн нэгдсэн сангаас төрийн цахим мэдээллийн сан хариуцсан байгууллагаар дамжуулан авсан мэдээлэл нь энэ хуулийн 18.7 дахь хэсэгт заасантай адил хүчинтэй байна.

ТАВДУГААР БҮЛЭГ

Бусад зүйл

20 дугаар зүйл.Улсын бүртгэлийн байгууллагаас төрийн байгууллагатай харилцах

20.1.Бүх шатны төрийн байгууллага улсын бүртгэлийн үйл ажиллагаанд туслалцаа үзүүлэх, шаардлагатай мэдээллээр хангах, хуульд заасны дагуу хамтран ажиллах үүрэгтэй.

20.2.Энэ хуулийн 19.9 дэх хэсэгт зааснаас бусад тохиолдолд улсын бүртгэлийн байгууллага төрийн бусад байгууллагатай харилцах, мэдээлэл солилцох журмыг улсын бүртгэлийн асуудал хариуцсан Засгийн газрын гишүүн холбогдох байгууллагын удирдлага, Засгийн газрын гишүүнтэй хамтран батална.

20.3.Хууль хяналтын байгууллага улсын бүртгэлтэй холбоотой асуудлаар гаргасан шийдвэрээ улсын бүртгэлийн байгууллага, түүний харьяа салбар, нэгжид ажлын 3 өдрийн дотор ирүүлнэ.

20.4.Улсын бүртгэлийн байгууллагын архивын хувийн хэрэг, эх баримтаас нотлох баримтад шинжилгээ хийх эрх бүхий этгээд зөвхөн архивт ирж үзлэг, шинжилгээ хийнэ.

21 дүгээр зүйл.Иргэн, хуулийн этгээдийн эрх, үүрэг

21.1.Иргэн, хуулийн этгээд өөрт хамаарах улсын бүртгэлийн мэдээлэлтэй цаасан болон цахим хэлбэрээр танилцах эрхтэй.

21.2.Монгол Улсын иргэн, тус улсын нутаг дэвсгэрт оршин суугаа гадаадын иргэн, харьяалалгүй хүн, хуулийн этгээд энэ хуулийн 7-9 дүгээр зүйлд заасан бүртгэлийн мэдээллийг хуульд заасан хугацаанд улсын бүртгэлийн байгууллагад бүртгүүлэх үүрэгтэй.

21.3.Иргэн, хуулийн этгээд улсын бүртгэлийн байгууллага, албан тушаалтны хууль ёсны шийдвэр, шаардлагыг биелүүлэх үүрэгтэй.

21.4.Улсын бүртгэлд бүртгүүлэхээр хүсэлт гаргаж байгаа этгээд нь бүртгүүлэхээр мэдүүлж байгаа эрхийн нотлох баримтыг бүрэн гүйцэд, үнэн зөв гаргаж өгөх үүрэгтэй бөгөөд энэ үүргээ биелүүлээгүйн улмаас бусдад учруулсан хохирлыг нөхөн төлнө.

22 дугаар зүйл.Улсын бүртгэлийн үйл ажиллагаанд хориглох зүйл

22.1.Улсын бүртгэлийн үйл ажиллагаанд дараахь зүйлийг хориглоно:

22.1.1.улсын бүртгэгч нь үйлчлүүлэгчид хууль бус шаардлага тавих, зүй бусаар харьцах, үндэслэлгүйгээр улсын бүртгэлд бүртгэхээс татгалзах;

22.1.2.өөрийн чиг үүрэгт хамааралгүй мэдээллийг цуглуулах, улсын бүртгэлийн мэдээллийн нэгдсэн сангаас авч үзэх, ашиглах, бусдад мэдээлэх;

22.1.3.хүлээж авсан хүсэлт, эх нотлох баримт болон эрхийн улсын бүртгэлийн хувийн хэргийн бичилтэд засвар хийх, гэмтээх, устгах, үрэгдүүлэх, нотлох баримтыг хууль бусаар нэмэх, хасах;

22.1.4.улсын бүртгэлийн байгууллагын тооцоолох машины зөөгч болон санах байгууламжид хадгалсан тооллого, түүвэр судалгаа, мэдээллийн боловсруулалтын дэлгэрэнгүй материалыг тогтоосон хугацаанаас өмнө устгах, бусдад дамжуулах, худалдах;

22.1.5.улсын бүртгэлийн дугаарыг давхардуулж, эсхүл алгасаж олгох;

22.1.6.лавлагааны дугаарыг давхардуулж, эсхүл алгасаж олгох;

22.1.7.улсын бүртгэлийн хувийн хэрэг, гэрчилгээ, лавлагааны бичилтийг засварлах, улсын бүртгэл хийсэн он, сар, өдөр, цагийг буруу бичих;

22.1.8.улсын бүртгэлд бүртгэгдсэн хүчинтэй байгаа эрхийг дахин бүртгэж гэрчилгээ олгох;

22.1.9.улсын бүртгэгч өөрийн хувийн дугаар бүхий тэмдгийг хууль бус үйлдэлд хэрэглэх, бусдад ашиглуулах, өөр улсын бүртгэгчийн тэмдгийг ашиглах;

22.1.10.улсын бүртгэлд хөдөлгөөн хийх эрхийг түдгэлзүүлсэн тухай улсын бүртгэлийн байгууллагын дарга, хууль хяналтын байгууллагын шийдвэрийг зөрчиж улсын бүртгэлд өөрчлөлт, хөдөлгөөн хийх;

22.1.11.улсын бүртгэгч үүрэгт ажлаа гүйцэтгэсний төлөө бусдаас шан харамж авах;

22.1.12.лавлагаа, мэдээллийг энэ хуулийн 19.7, 19.8-д зааснаас бусад байдлаар өгөх, эсхүл нотлох баримтаас зөрүүтэй, хуурамчаар гаргаж өгөх;

22.1.13.улсын бүртгэлийн дүн мэдээг дур мэдэн өөрчлөх;

22.1.14.хууль хяналтын байгууллагаас хуульд заасны дагуу мэдэгдсэн хянан шийдвэрлэх ажиллагаа хийгдэж байгаа эрүү, иргэн, захиргааны хэрэг, маргаантай холбоотой иргэн, хуулийн этгээд, эд хөрөнгийн эрхийн бүртгэлийн мэдээлэлд оруулсан өөрчлөлтийг бүртгэх.

22.2.Улсын бүртгэлийн эх нотлох баримт бичгийн архивын хувийн хэрэгт улсын байцаагч, улсын бүртгэгч, улсын ахлах бүртгэгчээс бусад этгээд танилцах, улсын бүртгэгч, улсын ахлах бүртгэгчээс бусад этгээд өөрчлөлт, баяжилт хийхийг хориглоно.

22.3.Улсын бүртгэлийн эх нотлох баримт бичгийн хувийн хэргийг байгууллагын байрнаас гаргахыг хориглоно.

22.4.Улсын бүртгэлийн байгууллагаас бусад иргэн, хуулийн этгээд энэ хуульд заасан бүртгэлийн үйл ажиллагаа эрхлэхийг хориглоно.

23 дугаар зүйл.Улсын бүртгэлийн үйлчилгээний хөлс

23.1.Хууль тогтоомжид заасан журмын дагуу улсын бүртгэлд бүртгүүлэх, лавлагаа, мэдээлэл авахад улсын тэмдэгтийн хураамж, үйлчилгээний хөлс төлнө.

23.2.Энэ хуулийн 23.1-д заасан үйлчилгээний хөлсний хэмжээг Засгийн газар тогтооно.

24 дүгээр зүйл.Маргаан шийдвэрлэх

24.1.Улсын байцаагчийн шийдвэрийн талаар гарсан маргааныг дээд шатны улсын байцаагч шийдвэрлэх бөгөөд түүний шийдвэрийг эс зөвшөөрвөл гомдлоо шүүхэд гаргаж болно.

24.2.Хуульд өөрөөр заагаагүй бол энэ хуулийн 7-9 дүгээр зүйлд заасан улсын бүртгэлтэй холбогдсон маргааныг шүүх шийдвэрлэнэ.

25 дугаар зүйл.Хууль зөрчигчид хүлээлгэх хариуцлага

25.1.Энэ хуулийг зөрчсөн этгээдэд эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхээргүй бол улсын байцаагчид холбогдох хуульд заасан хариуцлага хүлээлгэнэ.

26 дугаар зүйл.Хууль хүчин төгөлдөр болох

26.1.Энэ хуулийг 2018 оны ... дугаар сарын ... -ны өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

Гарын үсэг